

Proloog

Drie jaar geleden was de plantage nog verlaten, niemand wilde er meer komen. Er hing een doodse sfeer. Daken van verschillende gebouwen waren half ingestort, langs de wanden groeide onkruid.

De projectontwikkelaar was een Nederlander die met succes diverse ondernemingen had opgezet. Om toeristen te lokken naar stoere, voorheen vervallen gebouwen, zoals de kantine bij een oud rangeerterrein en de hal van een voormalige textielfabriek, waren die heringericht met antracietgrijze wanden en lichthouten tafels, waarop kranten en tijdschriften lagen. Op die robuuste ambiance kwamen drommen mensen af. De investeerder had het neusje van de zalm op de kop weten te tikken, zo stond het op de website van zijn bedrijf: Plantage Wildlust in Suriname. Dat het de voormalige Hollandse kolonie niet voor de wind ging, kon de bezoeker zelf aflezen aan de afgebladderde panden in de hoofdstad en aan de belabberde staat van veel wegen.

Op Plantage Wildlust hadden vroeger zwarte en daarna bruine handen de koffie geplukt. Keurige richtingaanwijzers wezen nu naar de oude koffievelden, naar de voormalige fabriek met haaks daarop de loods en naar de in authentieke staat herstelde plantagewoningen. Een van die panden deed dienst als hotel, erachter was een zwembad aangelegd. Bij de rondleiding mocht je in het houten huis kijken; daar had de plantagedirecteur gewoond en ernaast de opzichter.

Die ochtend liep een groepje toeristen achter de gids aan. Jerry was een stevige zwarte jongen, hoogstpersoonlijk door de investeerder uitgekozen om de gasten over de plantage te vertellen. Jerry was blij met zijn baan, er was in het gebied maar weinig werk. Hij had zich nauwgezet verdiept in de achtergrond van zijn streek en in de mensen die er hadden gewoond, en wat hij niet wist aangevuld met wat anderen hem vertelden. Zo lagen waarschijnlijk de resten van zijn betbetovergrootmoeder op een slavenbegraafplaats, die zich achter op het terrein had bevonden. Een gegeven dat het niet had gehaald in het door de projectontwikkelaar samengestelde instructieboek voor Jerry. ‘De gasten zijn op vakantie,’ legde zijn werkgever uit. ‘Je moet het wel een beetje leuk houden.’

Een van de toeristen die ochtend was Ronny Ganpat. Ronny was inmiddels vijftientig jaar en had er steeds vaker naar verlangd de plek te zien waar zijn vader naartoe was verscheept, als contractarbeider uit wat toen Brits-Indië heette, nu India. De Nederlandse overheid had er koffieplukkers en suikerrietkappers geronseld voor de plantages in Suriname; zonder slaven kwam men er handen tekort.

Zijn kleinzoon had zijn vlucht voor hem geboekt. De reis was niet goedkoop, maar Ronny had gedacht: het is nu of nooit. Hij ging alleen, zijn vrouw leefde niet meer. Een verre nicht zou hem er opvangen; zij wilde niets over vroeger weten. Verder kende Ronny niemand in Suriname.

Hij was een echte Ganpat, met dat smalle gezicht van zijn vader, nu vol rimpels. Pa had hij maar nauwelijks gekend: een stille man en over Suriname sprak hij al helemaal nooit. Op de een of andere manier had Pa met zijn gezin naar Nederland weten te komen, wat gold als zijn grootste verdien-

ste. Ook Ronny's oudste broer had over zijn jeugd op de plantage gezwegen. Ronny was een nakomertje, zijn wieg had in Rotterdam gestaan. Na Pa's crematie had de familie zich geen raad geweten met diens as. India en Suriname waren te ver weg, uitstrooien over de Hollandse bodem leek ongepast, koud. De urn was op een plank blijven staan.

Het was warm die dag. De toeristen volgden de gids de fabriek uit, de loods hadden ze al bezocht. Ronny ging voorzichtig op een stapel kratten zitten om uit te rusten, zijn gewrichten deden hem zeer. Door de deuropening van de werkplaats zag hij hoe Jerry bij een afwateringskanaal de groep verzamelde. Aan de overkant lagen de voormalige arbeidersbarakken. De gids wees iets aan, dichterbij kwam hij niet. Jerry had nog nauwelijks iets over de arbeiders verteld, alsof zij niet hadden bestaan. Ronny verwachtte het ook niet meer, daarvoor was Jerry's toon te opgewekt.

Hier in zijn eentje kon Ronny de sfeer van de fabriek pas echt goed in zich opnemen. Een baan licht viel op een stoomketel die onder de roestplekken zat. Het rook er nog altijd naar oud zweet, constateerde hij, decennialang in de onverharde grond getrokken en in de grauwe wanden. Hij dacht aan zijn vader. Pa had vaak last van nare dromen, na een slaapje in zijn stoel kon hij paniekerig wakker schieten. In Nederland had hij een onopvallend bestaan geleid: niet klagen maar dragen, alsof hem voortdurend straf dreigde.

Ronny had die mentaliteit van hem overgenomen. Tot aan zijn pensioen had hij zich stipt om acht uur 's ochtends bij de staalfabriek gemeld. Hij begon altijd vroeg, voordat de kille mist in zijn hoofd opzette; aan het werk had hij minder last van neerslachtigheid. 's Avonds thuis gunde hij zich een borrel om de witte gangen en ijzeren trappen van zich af te spoelen. Pa had hem leren drinken, op zijn zestiende;

aangelengd met water, daarna puur. Ronny sloeg zijn eerste drankje in één teug achterover, daarna dronk hij minder gehaast.

‘Kijk, u kunt van alles op het internet vinden, opa,’ had zijn kleinzoon gezegd, terwijl Ronny verbaasd toekeek hoe hij zijn ticket regelde. Hij ging naar de universiteit, Ronny’s dochter had erop gestaan dat hij door zou leren. De jongen boog zich dieper over het toetsenbord, geconcentreerd. Op het scherm verschenen achter elkaar: Koninklijke Bibliotheek, Nationaal Archief, Indexen, Suriname, Contractarbeiders uit India, Hindostanen. Ronny kon het nauwelijks bijhouden. Toen stopte zijn kleinzoon met klikken en leunde achterover. ‘Kijk eens, daar hebben we uw vader, opa.’

Ronny tuurde naar het scherm. Bovenaan stond Contractnummer, met daarachter letters en cijfers. Onder de volledige namen van zijn vader las hij nog meer gegevens. Geslacht: man. Leeftijd: 21 jaar. Huidskleur: bruin. Lengte: 1,62. Herkenningsteken: moedervlek op borst en schouder. Jaartal: 1913. Scheepsnaam: Mutlah. Ronny herinnerde zich die donkere vlekken in zijn vaders huid, hoe pa uitgestrekt op bed lag, stomdronken. De cursor op het scherm flikkerde indringend. Vanuit Ronny’s maag welde schaamte op, toen woede. ‘Haal weg!’ had hij geërgerd gezegd.

Vanuit de fabriek staarde Ronny het helwitte licht in. De gids stevende op de directeurswoning af, gevolgd door de zongebruinde en rossige toeristen. Op de veranda van de voorname woning kon je een heerlijk kopje koffie nuttigen, zo vermeldde de website. Ronny had meer zin in een borrel. Hij stond op en de beweging deed hem wankelen, hij hield zich aan de kratten in evenwicht. Buiten was het nog warmer. Bij het plantagehuis besteeg hij tree voor tree de trap. De prikkelende geur van verse koffie dreef op hem af.

‘De laatste directeur van Wildlust was Oscar Brouwer,’ hoorde hij Jerry zeggen. Maar de aandacht van de mensen verflauwde, ze dronken van hun koffie en raakten met elkaar in gesprek. Jerry legde zijn instructiemap op een tafel. Een jonge vrouw keek verrast op van haar kopje. Daar heb je die oude man, zag Ronny haar denken, bijna vergeten. Een plotselinge haast maakte zich van hem meester, zijn nicht zou hem om vier uur komen ophalen.

Zo goed en zo kwaad als het ging snelde hij op de gids af. Hij wilde alles over die Brouwer horen. Hij wel. Zijn vader had onder de man gezwoegd. Het was niet eens zo heel lang geleden.

Middelburg, Zeeland, 1911

Oscar Brouwer schrok wakker van het venijnige geluid van het belletje. Het was een zondagochtend in oktober. Gewoonlijk luidde zijn vader alleen op werkdagen het klokje. Plichtmatig sloeg Oscar de deken van zich af. Een paardendeken, de stof was ruw en kriebelig. Een zwaarte hield hem tegen de matras gedrukt. Een gewicht als van steen of lood. Door de gordijnen, een ervan was deels losgeraakt van de kuifhaken en hing in een lus omlaag, staarde hij naar de donkerblauwe lucht waar een vleug roze doorheen trok. De dageraad was voor Oscar gaan horen bij die druk op zijn borst en in zijn maag. Alleen op de vroege ochtenden dat hij de krachtoefeningen moest uitvoeren, kreeg hij dat nare gevoel. Brouwer was zijn instructeur. Zo noemde hij zijn vader, bij zijn achternaam. Nooit meer papa – die benaming hoorde bij zijn oude vader, de legerofficier, die diende in Nederlands-Indië. Na zijn terugkeer was hij opeens weer verschenen in het oude herenhuis aan de gracht in Middelburg. Het gezin woonde in bij Oscars grootouders. Papa's uniform rook naar riet en gras, en naar vuurwerk. Oscar was toen zes, een scharminkel. Papa was sterk, tilde hem hoog boven zijn hoofd op en gooide hem in de lucht, al was Oscar voor dat spelletje eigenlijk al te oud. Papa had gevochten tegen de pinda's. Zo zei hij dat. Oscar had met zijn vingers zijn oogleden opzij getrokken, gedacht dat die mensen daar er zo uitzagen, en een grimas gemaakt. 'Kijk, ik ben ook een pinda.'

De stemming was op slag veranderd. Papa had zijn hoofd

gekanteld, alsof hij een vreemd geluid hoorde. Boven de boord van zijn uniform kleurde zijn hals rood en toen ook zijn gezicht. De klap had Oscar vol op zijn wang getroffen. Hij was gevallen, hete tranen van pijn en schaamte stroomden over zijn wangen. Hij had papa teleurgesteld; hij was nog lang geen man. Vanaf die dag was hij papa in zijn hoofd Brouwer gaan noemen. Bij zijn achternaam, zoals in het leger. Toen hij ouder werd, beviel ook zijn eigen naam hem niet meer. Oscar, die harde k-klank. Het betekende iets als de speerdrager. Brouwer had hem die naam gegeven. Zijn tweede voornaam Daniël had zijn moeder uitgekozen.

Het belletje klonk nog een keer. Schril, doordringend. Twintig was hij nu, lang, en tanig door al die oefeningen. Zijn grootouders leefden niet meer, nog altijd woonden de Brouwers in hun huis. De geur van oude mensen hing er nog, in de dikke zware gordijnen en in het inmiddels versleten vloerkleed, en als Oscar zich 's ochtends opdrukte, rook hij die geur. Hij diende enkel in zijn ondergoed in de woonkamer te verschijnen. Melkwitte huid, gespierde buik.

Acht jaar geleden was Brouwer uit het leger ontslagen. Er had zich iets voorgedaan met een soldaat. Oscar had zijn ouders er op gedempte toon over horen praten. 'Discipline!' had zijn vader geroepen. Zijn moeder had daarna gezwegen. Sindsdien bevond het gezin zich op een hellend vlak. Na zijn vaders ontslag was de dagelijkse exercitie begonnen: Oscars scholing en vorming. En nog altijd beschouwde Brouwer zijn zoon als een rekrut. 'We moeten opschieten,' had hij gisteren gezegd. 'Je bent bijna volwassen, geen tijd te verliezen. Morgen aantreden!' Het klonk dringend. Zondag was Oscars enige dag vrij, naar de kerk gingen ze allang niet meer. Hij had protest in zich voelen opkomen, maar niets durven zeggen.

Hij hees zich van het bed. De stenen vloer voelde koud en nat onder zijn voeten. De deur van de woonkamer stond open. Oscar voelde hoe de druk op zijn borst toenam. Met de gordijnen nog gesloten was de kamer in een schemerdonker gehuld. Langs een wand stonden de dozen van Oscars moeder, met flesjes eau de cologne. Financiële nood dreef haar tot een handeltje in reukwater. Oscar wist de zoete geur te verdragen. Zijn moeder bewaakte de goede vrede, hij hield van haar, al kwam ze zelden voor hem op. Als gewoonlijk stond Brouwer opgesteld aan het hoofd van de tafel.

‘Hurken,’ beval hij.

De grijze draden van zijn baard woekerden alle kanten op, ondoordringbaar kruid. Zijn mond erboven bewoog afgemeten. Hij zei nooit goedemorgen, alleen dat ene woord: hurken. Oscar nam zijn positie in en Brouwer reikte hem de stok aan, die eigenlijk een bezemsteel was. Oscar had een keer de lengte gemeten: één meter twintig. Als kind was de stok tot aan zijn kin gekomen, nu nog maar tot onder aan zijn borst. Met tegenzin legde hij hem over zijn schouders, klemde zijn handen om de uiteinden. Hurken, strekken, hurken, strekken. Brouwer telde af: ‘Tien, negen, acht.’ En dan weer opnieuw. Zijn telling startte nooit bij één, alsof ook zijn ritme blijk gaf van zijn persoonlijke neergang. Die zondag kwam Oscar telkens een fractie voor de tel overeind. Hij wilde het snel achter de rug hebben.

‘Zo rap?’ vroeg Brouwer verbaasd. Oscars vader was over de grens geboren en had zijn Vlaamse tongval behouden. ‘Allez, vooruit dan!’ Hij voerde het tempo op.

Het zweet liep over Oscars rug, hij gaf geen krimp. Zijn brein trad uit zijn lichaam. Hij dacht aan het bezoek van gisteren, met zijn moeder aan een vriendin van haar. De vrouwen kenden elkaar van toen de Brouwers er nog toe deden.

Uit de goede tijd. Tante Jeanne had een doosje van mama's flesjes eau de cologne besteld. Bedoeld als relatiegeschenk, maar het was duidelijk dat ze vooral haar vriendin wilde helpen. Oscar zette het pakketje op tafel, en de gastvrouw knikte goedkeurend naar hem.

De familie was in goeden doen, tante Jeannes echtgenoot dreef een succesvolle zeilmakerij. Terwijl het dienstmeisje thee serveerde, kwam Janna de kamer binnenstormen. Oscar kende haar al van kleins af aan. 'Dag mam,' zei ze tegen haar moeder, zoende zijn moeder op de wangen en stak met iets plagerigs haar hand naar hem uit. Als kind had Janna hem al licht geleden, zonder vaste grond onder haar voeten, nergens geard. Hurken, strekken. Hij sloot zijn ogen, kon Janna's aanraking bijna weer voelen, haar zachte druk tegen zijn stijve, wat vochtige handpalm. Ook haar gebaren waren vlinderachtig, de zijne ingetogen en klein, alsof hij alles op de tel deed.

'Tien, negen, acht.' Brouwers ringbaard zag vochtig van speeksel. Hij hijgde. Oscar was hem nog steeds te snel af. Zijn hart bonkte in zijn borst, zijn dijen stonden in brand. Hij haalde adem zoals Brouwer het hem had geleerd, snuivend in en uit. Als een werkpaard, een knol. De exercitie was altijd exact dezelfde: hurken, buikspieren aanspannen, opdrukken. Telkens series van honderd. Die zondagochtend dreunden de getallen in Oscars hoofd. Het gebeuk op zijn schedel verjoeg de zoete herinnering aan Janna, aan haar egale huid en modieuze kleding. Papa, stop! wilde hij roepen, maar papa bestond niet meer. 'Allez!' riep Brouwer en hij telde jachtig door. Zijn ogen puilden uit zijn hoofd. Hij greep met een hand naar zijn borststreek, vanaf het moment dat hij niet meer werkte waren de kilo's eraan gevlogen. Brouwer was vadsig geworden.

Oscars moeder verscheen op de drempel, nerveus in haar handen wrijvend. 's Ochtends was de woonkamer voor haar verboden terrein. Een mannenplek. Ze stond op het punt een overtreding te begaan. 'Niet mee bemoeien!' snauwde Brouwer. Hun huwelijk was uiterlijk solide, door God bijeengebracht; vanbinnen sijpelde een hardnekkig vocht door de echtelijke constellatie. Oscars moeder liep door naar de keuken, en precies op dat ogenblik was Brouwer de tel kwijt. Voor het eerst. Zijn geopende mond bracht geen geluid voort, een snavel zonder voer voor het jong. Nog in volle beweging keek Oscar verrast naar hem op. Brouwer raakte zijn eigen voorhoofd aan, als om zijn geheugen te masseren. Zijn ogen ontmoetten die van zijn zoon. In de iets verwijde pupillen las Oscar een flikkering van zwakte, een vlaag doodsangst. Brouwer sloeg zijn blik neer. Triomfantelijk veerde Oscar op uit zijn hurkstand, een overwinningsroes nam bezit van hem. Hij straalde.

En toen gebeurde het. Een spier knapte in zijn kuit, een pijnscheut trok door hem heen. De stok slingerde de kamer in. Hij viel op zijn zij, voor de voeten van zijn vader. Gekleed in zijn witte onderbroek, weer dat jongetje van zes. Met zijn handen aan de zere plek kermde hij het uit. Hij kneep zijn ogen dicht en toen hij die weer opende, hing Brouwer boven hem. Diens grauwwitte pyjamabroek flodderde om hem heen. Hij rook naar natte dweil en vaag naar urine. Brouwer stak zijn hand naar hem uit. Als kind had Oscar die maar wat graag gegrepen, zich als een slingerplant om papa heen gewikkeld, dankbaar dat het voorbij was. Nu bleef de vlezige hand boven hem hangen. Nutteloos. Met een kreun krabbelde Oscar overeind en strompelde de kamer uit.